

BIJLAGE BIJ IVN FIETSROUTE 2013

1 Spoor: In 1866 werd de spoorlijn Eindhoven – Den Bosch aangelegd. Best kreeg daarmee, naast de al bestaande Steenweg naar Den Bosch, een tweede goede verbinding en werd hiermee steeds aantrekkelijker voor de vestiging van industrieën. Een met grind verharde weg van Oirschot naar Sint-Oedenrode verbond deze twee dorpen met de Steenweg en het spoor.

2 Aarle potstal: Het gehucht Aarle is een oude nederzetting, ontstaan rond 800 na Chr. Door de intrede van de potstalcultuur was het mogelijk de akkertjes te bemesten en zich zodoende blijvend te vestigen. De kern van de potstalcultuur was een driehoekig plein met een drinkkuil voor het vee, met daaromheen de boerderijtjes gelegen. De boerderijen hadden een stal met een verlaagde vloer voor de schapen. Iedere morgen werden de schapen van alle boeren op de z.g. Plaatse bijeen gedreven en door een gemeenschappelijke herder, de scheper, naar de heide gedreven. Hier graasden de schapen de hele dag en kwamen 's avonds terug naar de potstal, waar ze op een laag heidestrooisel hun uitwerpselen lieten vallen. Op deze manier vormde zich in de loop van het jaar een dikke laag mest die in het najaar op de, achter de boerderijen gelegen, akkertjes werd gereden. Zo ontstonden de hoge akkers. Deze bereikten in de loop van de afgelopen duizend jaar een hoogte van 1 meter. Door deze bemestingsmethode hoefde men niet elke keer, wanneer de grond was uitgeput, verder te trekken, maar kon men zich blijvend vestigen.

3 Aarlese heide: De Aarlese heide werd gebruikt door het gehucht Aarle en beheerd door een heidemeester. Deze zag toe op het gemeenschappelijk gebruik. De heide werd begraaasd, gemaaid en afgeplagd. Hierdoor verjongde de hei zich telkens en bleef deze in stand. Opslag van bomen kreeg geen kans de heide te overwoekeren. Wanneer het begrazen, maaien en afplaggen niet voldoende was om de heide voldoende kort te houden, dan werd deze bij gunstige wind in brand gestoken, zodat het vuur zijn werk kon doen. Het was zaak dat er een stevige wind stond en dat de heide niet te droog was, zodat het vuur de wortels niet aantastte en de heide zich snel kon herstellen.

4 Sint-Annakapel Aarle: Van belang in Aarle is de Sint-Annakapel. Deze bevindt zich op een kleine verhoogde brink en er staan fraaie Lindebomen omheen. Het ontstaan van deze kapel berust op een legende volgens welke een zwangere gravin complicaties had, zodat voor haar leven werd gevreesd. De graaf beloofde een kapel te bouwen voor de heilige Anna, patrones van aanstaande moeders, indien het leven van moeder en kind zou worden gered. Aldus geschiedde. Later kwamen mensen er bidden om gespaard te worden van dysenterie en pest. Er waren nog pestepidemieën in 1557 en 1587. De oorspronkelijke houten kapel moet hier zeker in de eerste helft van de 16e eeuw hebben gestaan. Deze kapel werd in 1628 vervangen door een stenen exemplaar door toedoen van de Bestse priester Joannes Audenhoven. Na in verval te zijn geraakt werd ze mogelijk in 1648 in leem herbouwd. In 1837 kwam er weer een bakstenen gebouwtje. De kapel bevat gebrandschilderde ramen van Cor Donkers en een 18e- eeuws beeld van Anna te Drieën. Dit beeld stond tot 1868 in de oude parochiekerk van Best. In 1951 werd de kapel hersteld door kunstschilder Toon Ninaber van Eyben uit Boxtel. Hij maakte ook decoratieve schilderijen in de kapel. Voor de kapel staat een beeld van de heilige Joachim. Tegenwoordig is de kapel een rijksmonument.

5 Oirschotseweg: De Oirschotseweg vormt, samen met de Rooise weg, de oude grens van het natte en droge, het lage en hogere land. Hier in de buurt was het ideaal om de nederzettingen te stichten. Je hoefde er niet door het zand en ook niet door het moeras. De grond was geschikt om te bemesten en er landbouw op te bedrijven en er was voldoende grondwater om een put te slaan voor drinkwater. Nederzettingen in de buurt van deze weg zijn: Straten, Aarle, Naasten-Best, Verre-Best en de Vleut.

6 Heuveleindseweg: Deze weg loopt naar de Kriekampse heide aan de overzijde van het Wilhelminakanaal. Het was een van de wegen waarlangs de schapen liepen en waarlangs het heidestrooisel voor in de stal werd aangevoerd. Tegen het kanaal aan vind je de jonge natte heide ontginningen, die met behulp van kunstmest plaats vonden eind 19^e eeuw. Dit was tevens het einde van de potstalcultuur. Door de kunstmest was de heidemest niet meer nodig en konden de boeren meer koeien gaan houden, waardoor er ook meer stalmest van de koeien beschikbaar kwam. De Heuveleindseweg was de verbinding tussen Aarle naar de Kriekampen. De "Groene Brug" is door de Duitsers in 1944 opgeblazen en nooit meer herbouwd.

7 Kapel Onze Lieve Vrouw van de Heikant: Deze kapel is de jongste kapel van Best en omgeving. Ze is gebouwd in 2000/2001. Het was een lang gekoesterde wens van pastoor Maas, dat er een kapel zou komen in de nieuwe woonwijken van Best (Heikant en Heivelden). Bij zijn 40-jarig priesterjubileum ging de wens in vervulling. De grond werd geschonken door Piet en Anneke Spierings. De bouwwerkzaamheden werden belangeloos verricht door een groot aantal parochianen. Op 5 mei 2001 werd de kapel ingezegend door bisschop Hurkmans en pastoor Maas.

8 Wilhelminakanaal: De eerste plannen om Tilburg en Eindhoven met de Maas te verbinden door een kanaal dateren uit 1794. Pas in 1910 begon het graven. In 1919 was Tilburg vanuit het westen bereikbaar. De lengte is 68 km en loopt van rivier de Amer bij Geertruidenberg tot de Zuid Willemsvaart in Beek en Donk. Het kanaal was gereed in 1923 en heeft 5 sluizen, een breedte van 25 tot 42 meter en een diepgang van 1,9 tot 3,0 meter.

9 Miekoeksebrug: De bekende Miekoeksebrug baileybrug in Oirschot, tijdens het graven van 1910 tot 1923 verkocht mevr. "Mie" koek aan de gravers. Een baileybrug is een brug die bestaat uit standaardsegmenten en als zodanig zeer snel opgebouwd kan worden. De basis van het ontwerp is een vakwerkbrug. Dit type brug is in eerste instantie ontworpen voor toepassing door genietroepen van het leger en kan maximaal 60 meter vrij overspannen en zware voertuigen dragen. Dit brugtype is nog steeds in gebruik voor militaire en civiele toepassingen en wordt wereldwijd beschouwd als een knap staaltje militaire techniek.

10 Kriekampen/Aarlesche Heide: Prachtig stukje heide en wandelgebied. Het is eigendom van de legerplaats Oirschot die tevens voor onderhoud zorg draagt. Uit opgravingen op de Aarlesche Heide is vast komen te staan dat er in 1700 voor Christus al mensen woonden op Bests grondgebied. De heide was in vroeger tijden veel uitgestrekter, maar door de aanleg van snelwegen en kanalen is het gebied versnipperd geraakt. Maar dit gedeelte is intact gebleven. Het is een droog, halfopen terrein, waarop naaldbomen, eiken, berken en heide groeien. Het gebied ligt op een dekzandrug met landduinen. Het gebied sluit aan op het militaire oefenterrein van de Oirschotse Heide, aan de overkant van de A58. Het gebied is niet erg gunstig langs de A58 gelegen, maar de roodborsttapuit vindt dat geen probleem, want die komt er graag, naast ruim 20 andere soorten vogels.

11 Philips Medical Systems: In de 70er jaren ging een prachtig stukje Bestse natuur verloren aan de industrie en aan ons wegennet.

12 Beatrixkanaal: Het mechanisch graven begon op 15 juli 1930 en in 1933 is het kanaal voor 2/3e gereed. Het geld was op. Na een bijdrage van de gelden voor de werkverschaffing was het kanaal in mei 1940 alsnog afgekomen. In 1944 bliezen de Duitsers alle 4 bruggen op om de geallieerden te stoppen. In september 1946 was alles weer hersteld.

13 Wilhelminadorp: Na de Tweede Wereldoorlog was er een grote behoefte aan woningen. Bata was op zoek naar huisvesting voor haar werknemers. Daarom kwam er een grote, nieuwe wijk, die Batadorp en Best met elkaar moest verbinden: Wilhelminadorp. Helaas hadden de Duitsers de bruggen bij de Bata en de Aarlese Brug (Groene Brug) in 1944 opgeblazen. Van 1944 tot 1947 maakte men daarom illegaal gebruik van de spoorbrug of men ging met het pontje. Het Wilhelminadorp kwam pas echt tot bloei na de bouw in 1947 van een nieuwe ijzeren brug. De eerste woningen waren noodwoningen, die niet meer bestaan. Hierna werd er gestart met de bouw van 280 noodwoningen (enkelsteense muren). Daarna is de wijk gestaag verder uitgebreid tot wat het nu is. De Antoniuskerk werd in 1950 opgeleverd.

14 Bata en Batadorp: In 1934 kochten de van oorsprong Tjechen Bata voor 1 dubbeltje per hectare 660 hectare grond van Best. In Nederland waren toen al tientallen Bata winkels. Vlak voor de 2e Wereldoorlog werkten er 2500 mensen in Best, zelfs met de fiets kwam men uit Amsterdam in Best werken. Ook katholieke boerendochters, zeer tot ongenoegen van de bewoners, traden in dienst van de Bata. Rondom de fabrieken ontstond een geheel eigen dorp. In 1971 verloren veel werknemers hun baan. En in 1978 verkocht Bata een deel van de gebouwen en de grond voor 19 miljoen gulden aan Best. Anno 2013 worden er nog veiligheidsschoenen en sokken vervaardigd. Men is nu bezig om de Batafabrieken en Batadorp als historisch erfgoed te gaan beschermen.

15 Joe Mann monument: Op 19 september 1944 sneuvelde hier Joe Mann. Hij en zijn peloton hadden de opdracht de brug over het kanaal te verdedigen. Bij een gevecht met een Duitse eenheid, waarbij handgranaten gebruikt werden, heeft hij zich op een handgranaat geworpen om zijn medestrijders te beschermen. Omdat hij gewond was aan beiden armen en handen, kon hij de granaat niet terug werpen en daarom heeft hij zich hier met zijn rug op geworpen. Zes soldaten zijn hierdoor gered.

16 Vennengebied: In de hoek Wilhelminakanaal/Boslaan-zuid liggen in dit natte heide gebied een aantal vennen. Al deze vennen liggen in de lengte, in de richting oost-west. De vennen maken deel uit van een dekzandgordel die zich uitstrekt van Westelbeers tot Boerdonk, ontstaan in de laatste IJstijd door de heersende winden. In de laaggelegen delen zijn de vennen ontstaan, omdat het Brabants Leem het regenwater vasthield.

17 Scouting Oud Best: In 1945, vlak na de tweede wereldoorlog, vatten de Rector Schraven en Martien Leytens het idee op om een verkennersgroep op te richten voor jongens uit de Odulphusparochie. De 40 leden van toen vormden het begin van de groep die we nu ruim 60 jaar later kennen als Scouting Oud Best. Deze scoutinggroep was enkele tientallen jaren geleden nog onderverdeeld in twee gescheiden groepen: St. Irmine voor de meisjes (kabouters en gidsen) en St. Jan Don Bosco voor de jongens (welpen, verkenners en rowans). In de jaren tachtig werden deze groepen samen ondergebracht in de Stichting Scouting Oud Best. Scouting Oud Best behoort tot de grootste scoutinggroepen in de regio Eindhoven en telt zo'n 200 actieve (staf)leden. Het groepshuis met de veelzeggende naam 'De Blokhut' staat aan de de grens van de Sonse Bossen aan de Boslaan-Zuid in Best. In 1989 betrokken zij een splinternieuw gebouw, voorzien van alle gemakken die een scout zich kan wensen. Een groepshuis midden in het bos biedt veel mogelijkheden om de natuur in te trekken, en dat doen zij dan ook zoveel mogelijk. Wandelen, fietsen, spelletjes spelen: als het weer het enigszins toelaat zijn zij allemaal buiten te vinden.

18 Monument Robert Cole: Op 11 juni 1944, 5 dagen na D-day, kreeg de eenheid van Lt. Col. Robert Cole de opdracht om de laatste vier bruggen in Normandië op de Duitsers te veroveren. Toen zijn eenheid onder vuur kwam te liggen, nam hij het geweer en bajonet van een gevallen soldaat en leidde zijn eenheid over open terrein door een kogelregen naar de vijandelijke posities. Zijn heldhaftig en dapper optreden inspireerde zijn manschappen en de vijand werd verslagen.

Lt. Col. Cole sneuvelde op 18 september 1944 tijdens Market Garden, toen hij op het terrein tussen Best en Son door een Duitse sluipschutter werd doodgeschoten. Hij ligt begraven op de Amerikaanse begraafplaats in Margraten.

19 Maria Assumptakapel in de buurtschap de Vleut: Centraal in de buurtschap bevindt zich, op een driehoekig grasveldje, de Maria Assumptakapel uit 1950, waarvan Karel Olfers de architect is. Ze was oorspronkelijk bedoeld als dankkapel, maar ze werd pas jaren na het einde van de Tweede Wereldoorlog ingewijd, in het jaar dat Paus Pius XII de Maria-Tenhemelopneming tot dogma verklaarde. De kapel wordt onderhouden door Buurtvereniging Schans, Klaverhoek en De Vleut en er wordt nog steeds een gebedsdienst gehouden wanneer een buurtbewoner is overleden. Ook op 15 augustus, het feest van Maria Tenhemelopneming, wordt een openluchtmis opgedragen, waartoe het natuurstenen altaar voor de kapel wordt gebruikt. De kapel is een eenvoudig rechthoekig bakstenen gebouwtje met zadeldak en een toegangspoort. Het huidige Mariabeeld is een Maria Assumpta die afkomstig is uit de gesloopte kerk van Noordhoek te Tilburg. Rond de kerstdagen is het de moeite waard om de kapel te bezichtigen en die is dan ook ingepland in de Kerststallenroute.

20 Buurtschap de Vleut: Dit is een buurtschap in de gemeente Best 2 km ten noorden van het centrum van Best is gelegen. De Vleut bestaat uit een aantal verspreid liggende boerderijen, waaronder enkele fraaie langgevelboerderijen, in een oud cultuurlandschap dat wordt gekenmerkt door vele populieren.

21 Recreatiepark BestZoo: Bij de buurtschap ligt ook een recreatiepark dat wordt gedomineerd door BestZoo, een dierenpark. Het klompenmuseum "De Platijn" bevond zich op Broekdijk 12. Hier maakte familie Van Laarhoven al klompen sinds het begin van de 20e eeuw. Als grondstof werd populierenhout gebruikt. In 1920 werd een klompenmachine in gebruik genomen. Het (particuliere) museum opende in 1981. Vanwege financiële problemen werd in 2008 meegedeeld dat het voortbestaan van dit museum onzeker is geworden en in ieder geval niet naar het nieuw te vormen recreatiepark verhuist, wat oorspronkelijk de bedoeling was. Er is ook een grote tuin te bezichtigen: het Meulenwiel. Gedurende het jaar 2008 was de gemeente Best in onderhandeling met een aantal zakelijke partners om het nieuw te vormen recreatiepark verder gestalte te geven, maar de plannen waren aan het eind van dat jaar nog niet vast omljnd.

22 Populierenlandschap: Het populierenlandschap vinden we vooral in en rond de plaatsen Veghel, Sint- Oedenrode, Schijndel, Boxtel, Best en Udenhout. Het ontstaan ervan hangt samen met het voorpootrecht, dat vanaf het einde van de 15de eeuw kon worden verleend. Daarbij kregen boeren het recht, en later de plicht, bomen te planten langs de openbare weg, die aan hun land grensde. Het doel was om te voorzien in een houttekort. Vanaf de 18de eeuw werd dikwijls gekozen voor de snelgroeïende populier, die al na dertig jaar tijd een flinke houtopbrengst heeft. Zelfs na het grotendeels verdwijnen van het pootrecht bleef de populier zeer gewild. Hij leverde het hout voor de vele klompenmakerijen. De lange rijen van rechte stammen met hun typische ruisende bladeren zijn een wezenlijk onderdeel gebleven van het Brabantse landschap. Ook na het verdwijnen van de klompenindustrie.